

УДК 376-053.5:616.89-008.435

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-47>

**Ірина ОНИЩЕНКО,**

*orcid.org/0000-0003-0672-0570*

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти

Криворізького державного педагогічного університету

(Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна) *irina\_onischenko@ukr.net*

## **КОРЕКЦІЯ ДИСГРАФІЇ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ**

У статті здійснено теоретичний аналіз наукових доробок сучасних учених щодо корекції дисграфії в дітей молодшого шкільного віку. Звернено увагу на необхідність своєчасного виявлення труднощів у засвоєнні навичок писемного мовлення й ступеня їх вираженості в молодших школярів. Проаналізовано різні підходи до трактування поняття «дисграфія», визначення напрямів корекційно-розвивальної роботи щодо подолання в здобувачів початкової освіти дисграфічних порушень. Запропоновано розглядати дисграфію як часткове порушення писемного мовлення, що виявляється у стійких, типових, повторюваних помилках, які виникають унаслідок недорозвинення або порушення вищих психічних функцій, необхідних для формування навичок письма. Обґрунтовано необхідність поглибленого вивчення індивідуальних компонентів структури дисграфічного порушення залежно від причини, складності, поєднання з іншими порушеннями розвитку, комплексного підходу до корекції дисграфії в дітей молодшого шкільного віку, індивідуалізації програм, взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Акцентовано увагу на тому, що мовленнєві порушення без належної корекції можуть призвести до психологічних труднощів, зниження академічної успішності, втрати мотивації до учіння та спричинення вторинних ускладнень і порушень особистісного розвитку. Наголошено, що комплексне діагностичне обстеження й корекція дисграфічних порушень є запорукою подальшого ефективного мовленнєвого розвитку дитини. З'ясовано, що вибір основних напрямів корекційного впливу залежить від виду дисграфії, структури дефекту, його диференційних ознак, характерних симптомів, збережених та порушених ланок мовленнєвої системи, індивідуальних та психофізіологічних особливостей учнів. Зроблено висновок, що своєчасне виявлення дисграфії, застосування спеціалізованих методик і технологій корекційно-розвивального впливу, постійний моніторинг прогресу, тісна співпраця з родиною молодшого школяра, виконання рекомендацій та підтримка дитини вдома посилюють ефективність корекційної роботи та сприяють результативному подоланню дисграфії.

**Ключові слова:** писемне мовлення, порушення писемного мовлення, дисграфія, корекція, корекція дисграфії, молодший шкільний вік.

**Iryna ONYSHCHENKO,**

*orcid.org/0000-0003-0672-0570*

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of primary education

Kyryvi Rih State Pedagogical University

(Kyryvi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine) *irina\_onischenko@ukr.net*

## **CORRECTION OF DYSGRAPHIA IN PRIMARY SCHOOLCHILDREN: THEORETICAL APPROACHES TO THE RESEARCH OF THE PROBLEM**

The article provides a theoretical analysis of recent research on the correction of dysgraphia in primary schoolchildren. The study emphasizes the importance of timely identification of writing difficulties and assessment of their severity in young learners. Various interpretations of the term "dysgraphia" are examined, along with key directions for corrective and developmental interventions aimed at overcoming writing disorders. Dysgraphia is defined as a partial disorder of written language manifested in persistent, typical, and recurring errors caused by the underdevelopment or dysfunction of higher mental processes essential for writing skills. The paper substantiates the need for a detailed analysis of dysgraphia components depending on etiology, complexity, and comorbidity with other developmental disorders. Emphasis is placed on an integrated approach to intervention, program individualization, and active collaboration among all participants in the educational process. It is noted that untreated writing disorders can lead to psychological difficulties, decreased academic performance, loss of motivation, and secondary personal complications. It is emphasized that a comprehensive diagnostic examination and correction of dysgraphia disorders is the key to further effective speech development of a child. The choice of correction strategies depends on the type of dysgraphia, the defect structure, its differential characteristics, preserved and impaired components of the speech system, and the individual psychophysiological profile of the child. The conclusion highlights that early detection of dysgraphia, the application of specialized methods, systematic monitoring, and close cooperation with families significantly improve the effectiveness of correctional work and contribute to successful remediation of dysgraphia.

**Key words:** written speech, writing disorders, dysgraphia, correction, correction of dysgraphia, junior school age.

**Постановка проблеми.** Проблема порушень письма в учнів молодшого шкільного віку є надзвичайно актуальною, адже саме в цей віковий період формуються основи грамотного писемного мовлення. Порушення письма є найбільш поширеними серед мовленнєвих патологій у здобувачів початкової освіти, що суттєво ускладнює процес опанування навчальних предметів, знижує рівень академічної успішності та негативно впливає на загальний психоемоційний стан дитини. Такі порушення без належної корекції можуть призвести до психологічних труднощів, втрати мотивації до учіння, ускладнення процесу адаптації дитини до школи та спричинити вторинні проблеми й порушення особистісного розвитку.

Науковці акцентують увагу на постійному зростанні кількості учнів, які відчувають істотні труднощі в оволодінні навичками писемного мовлення, писемної комунікації з оточуючими та опануванні рідною мовою як навчальною дисципліною. За даними наукових досліджень, в останні роки понад 20 % здобувачів початкової освіти мають розлади писемного мовлення (Н. Боднар, Ю. Коломієць, О. Ніжинська, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та ін.). Порушення писемного мовлення спричиняють як мовленнєві, так і психофізіологічні чинники. Своєчасне виявлення й корекція цих труднощів є запорукою успішного навчання та подальшого ефективного мовленнєвого розвитку дитини.

**Аналіз досліджень.** Проблеми порушень писемного мовлення були предметом дослідження Н. Голуб, Л. Журавльової, Ю. Коломієць, А. Колупаєвої, С. Коноплястої, О. Купчак, О. Ласоткіна, В. Махоні, І. Мартиненко, С. Миронової, О. Ніжинська, О. Олефір, Т. Пічугіної, О. Проскурняк, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін. Багатогранність проблеми корекції порушень писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку розкривається у фундаментальних вітчизняних наукових дослідженнях (Л. Бартенєва, О. Боряк, С. Бучук, Л. Вавіна, А. Волосюк, Н. Голуб, О. Гопіченко, Л. Журавльова, А. Колупаєва, І. Лазарева, С. Миронова, Т. Пічугіна, В. Тарасун, Л. Тенцер, Н. Чередніченко та ін.).

Сутність дисграфії, її ознаки, види, причини, симптоматику досліджували як зарубіжні (L. Archibald, C. McBride, D. Carwey, P. Dean, A. Fawcett, T. Miles, R. Nicolson, T. Richards, M. Roudinesco, J. Stein, J. Talcott та ін.), так і українські (Г. Брянцева, В. Годлевська, Н. Голуб, О. Гопіченко, Є. Довбня, С. Конопляста, С. Стрілецька, В. Тарасун, Л. Тенцер, Ю. Ткачова, Г. Чемерис,

Н. Чередніченко, М. Шеремет, Г. Якимчук і та ін.) науковці. Спираючись на різноманітні підходи до вивчення дисграфії (клініко-психологічний, нейропсихологічний, психофізіологічний, психолінгвістичний, психогенетичний, психолого-педагогічний), учені висловлюють різні позиції щодо розгляду її як самостійного порушення. Така неоднозначність у трактуванні причин виникнення дисграфії зумовлює й різноманітність класифікацій дисграфічних порушень.

Окремі аспекти корекції дисграфії в молодших школярів розкрито в наукових розвідках О. Боднар, В. Годлевської, Е. Данілавичюте, Л. Журавльової, А. Каплієнко, К. Кучіної, С. Максимишиної, І. Олійник, Ю. Пінчук, Т. Пічугіної, Г. Соколової, В. Тарасун, Л. Тенцер, Л. Тищенко, Н. Чередніченко, Л. Яценюк та ін.). Зокрема, дослідниками Л. Тенцер, Н. Чередніченко схарактеризовано зміст та особливості організації логопедичної роботи з подолання дисграфії в здобувачів початкової освіти в умовах корекційного й інклюзивного навчання (Чередніченко, Тенцер, 2019), І. Олійник, Л. Тищенко, Л. Яценюк – описано методичні підходи до корекції дисграфії в молодших школярів залежно від її виду, порушеної мовленнєвої функції та специфіки проявів (Олійник та ін., 2022), Ю. Пінчук – обґрунтовано зміст і специфіку спільної діяльності логопеда й психолога при подоланні дисграфічних порушень в учнів початкових класів загальноосвітньої школи (Пінчук, 2011); Г. Якимчук – досліджено проблему урахування структури порушення в розробленні напрямів корекційно-розвивальної роботи з подолання дисграфії в молодших школярів здобувачів початкової освіти (Якимчук, 2017), А. Каплієнко – описано інноваційні методи у діагностиці та корекції дисграфії в молодших школярів (Каплієнко, 2025) та ін.

Отже, незважаючи на значну кількість праць, присвячених різним аспектам порушення письма, проблема корекції дисграфії в дітей молодшого шкільного віку є актуальною. Пошук ефективних шляхів корекції дисграфічних порушень у здобувачів початкової освіти потребує подальшого наукового осмислення.

**Мета статті** – висвітлити й проаналізувати теоретичні підходи до вивчення проблеми корекції дисграфії в молодших школярів.

**Виклад основного матеріалу.** Писемне мовлення є складним психофізіологічним процесом, який передбачає механізми артикуляції, слухового аналізу й синтезу, зорової пам'яті та комплекс лінгвістичних умінь (звуко-буквений аналіз, здатність розрізняти звуки тощо) (Тарасун, 2007).

Однією з основних навичок, що лежить в основі писемного мовлення, є письмо, яке є багатофункціональною і багаторівневою системою, складною формою мовленнєвої діяльності людини. Цей процес передбачає узгоджену роботу чотирьох аналізаторів: рухового, зорового, мовнорухового та мовнослухового. Через письмо учні не лише засвоюють граматичні й орфографічні правила, а й вчаться чітко й логічно формулювати свої думки. На відміну від деяких мимовільних реакцій, письмо вимагає свідомих зусиль і контролю.

Письмо є ключовим інструментом у навчанні, оскільки більшість навчального матеріалу передається саме в писемній формі. Письмо – це свідомий акт, який формується в результаті спеціального навчання. Оволодіння письмом – це встановлення нових зв'язків між почутим і вимовленим словом, а також тим, що ми бачимо і записуємо. Письмо як складна навичка потребує інтеграції й координації різних функціональних систем та психічних функцій, зокрема зорового і слухового сприймання, моторного контролю, мислення й планування. Недостатній розвиток цих функцій може спричинити виникнення різних порушень писемного мовлення.

Серед мовленнєвих порушень у молодших школярів найпоширенішими є труднощі, пов'язані з оволодінням письма. У логопедичній практиці такі порушення позначаються термінами «дисграфія» (специфічне порушення письма), «аграфія» (повна нездатність до засвоєння письма). Аналіз наукових джерел свідчить про різноманітність підходів до розуміння сутності дисграфії. Зокрема, М. Шеремет у своїй науковій праці з логопедії зазначає, що з психолого-логопедичного та лінгвістичного підходів «дисграфію слід розуміти насамперед як специфічне мовленнєве порушення, що потребує спеціальних психолого-педагогічних методів корекції» (Логопедія, 2010: 198).

Цікавими для нашого дослідження є наукові розробки Л. Журавльової, у яких здійснено ґрунтовний науково-теоретичний аналіз сутнісних відмінностей поняття «дисграфія» (Журавльова, 2017; 2019). На основі аналізу наукових джерел дослідниця дійшла висновку, що загальноприйнятого визначення терміна «дисграфія» не існує, що вказує на складність цього порушення та багатовимірність його вивчення. Авторка зауважує, що дисграфія є «специфічним розладом мовленнєвої діяльності у дітей і водночас порушенням засвоєння функціонування однієї з найважливіших шкільних навичок – письма» (Журавльова, 2017: 114). Для правильного розуміння причин виникнення дисграфії, за її переконанням, необ-

хідно враховувати біологічні, психологічні та соціальні чинники, що впливають на мовленнєвий розвиток дитини. Учена вважає, що доцільним є оцінювання мовленнєвого розвитку здобувача початкової освіти з дисграфією з урахуванням рівня сформованості його індивідуальних психофізіологічних особливостей та соціально-особистісних характеристик, визнаючи особистість продуктом суспільно-історичного становлення та носієм культурних цінностей (Журавльова, 2021: 39).

Г. Брянцева, Є. Довбня і Г. Чемерис, досліджуючи зміст, характерні ознаки, причини дисграфії, інноваційні методи її профілактики й корекції, поняття «дисграфія» розуміють як «стан, що характеризується стійкою нездатністю оволодіти навичками читання та письма керуючись фонетичним принципом (за правилами графіки), не дивлячись на достатній для цього інтелектуальний рівень, відсутність порушень слухового та зорового аналізаторів, гарний мовленнєвий розвиток і оптимальні умови навчання» (Брянцева та ін., 2017: 59). Автори підкреслюють, що головною вадою при цьому є стійка неспроможність до злиття складів і автоматизованого читання слова повністю, що часто супроводжується розумінням прочитаного на недостатньому рівні.

Л. Крілевич, Ю. Шийка, аналізуючи порушення писемного мовлення з позиції когнітивного підходу, поняття «дисграфія» розглядають як один із розладів, що пов'язаний із порушеннями конкретних когнітивних функцій, зокрема тих, що відповідають за письмо (Шийка, Крілевич, 2021: 282). Автори зазначають, що в рамках когнітивного підходу основою порушення письма є недостатня сформованість окремих операцій письма та вищих психічних функцій (Шийка, Крілевич, 2021: 284). Дисграфія, на їх думку, уходить до ряду когнітивних розладів, пов'язаних із відхиленнями в роботі одного чи кількох когнітивних процесів, які виходять за межі вікової норми, але не завжди є абсолютно вираженими. Дослідники зауважують, що дисграфія не пов'язана ані з рівнем інтелекту, ані з особливостями педагогічного впливу, що суттєво ускладнює процес її вивчення та корекції.

Л. Тенцер у своїй дисертаційній праці «Діагностика та корекція дисграфії у молодших школярів» зазначає, що визначення та термінологія за період вивчення проблеми дисграфії змінювалося неодноразово. Учена, виходячи з теоретико-методологічних засад лінгвістики про рівні організації письма та основних положень структурно-функціонального підходу до психічної діяльності, конкретизує, що «дисграфія є стійким специфічним

системним порушенням, яке спричиняє значні труднощі в процесі оволодіння учнями письмом як засобом комунікації та перешкоджає повноцінному формуванню у них програмових лінгвістичних знань, умінь та навичок» (Тенцер, 2021: 69).

Н. Боднар поняття «дисграфія» трактує як прояв порушення писемного мовлення, яке охоплює не лише всі аспекти мовленнєвого розвитку дитини, а й стан немовленнєвих психічних функцій, що ускладнює опанування мовного матеріалу та формування відповідних навичок у молодших школярів (Боднар, 2015: 10). Авторка підкреслює, що в здобувачів початкової освіти дисграфія може проявлятися як у вигляді незначних труднощів при письмі, так і у формі повної нездатності засвоїти графічну навичку. При цьому стійкі порушення писемного мовлення можуть спостерігатися навіть у здобувачів із нормальним або високим рівнем розвитку інтелекту, усного мовлення, повноцінним зором і слухом, що в повсякденному житті може залишатися непомітним, але суттєво ускладнює процес оволодіння читанням і письмом (Боднар, 2015: 7). За переконанням дослідниці, щоб навчити дітей писати без порушень, учитель у співпраці з логопедом має послідовно працювати над формуванням і розвитком графічних навичок, що задовольнятиме вимоги орфографічного письма.

О. Олефір, досліджуючи напрями попередження виникнення порушень письма у дітей, зазначає, що з позицій психофізіологічного підходу поняття «дисграфія» розглядається як «наслідок порушення аналітико-синтетичної діяльності аналізаторів та пошкодження міжаналізаторних зв'язків, у результаті чого виникають недоліки перекодування сенсорної інформації з однієї модальності в іншу» (Олефір, 2022: 171). Учена акцентує на своєчасному визначенні тих диференційних ознак, які призводять до порушень письма, та на поглибленому вивченні особливостей їх утворення, що є важливими для правильної організації процесу навчання.

Отже, аналіз наукових джерел дозволив дійти висновку щодо різноманітності поглядів на сутність поняття «дисграфія», його специфіку. Ми вважаємо, що дисграфія – це часткове порушення писемного мовлення, що виявляється у стійких, типових, повторюваних помилках, які виникають унаслідок недорозвинення або порушення вищих психічних функцій, необхідних для формування навичок письма.

В умовах НУШ актуальною є проблема організації ефективної логопедичної допомоги дітям із порушеннями писемного мовлення. Відпо-

відно до Державного стандарту початкової освіти (2018) однією з ключових компетентностей, якою повинні оволодіти учні початкової школи, є «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти» (Державний стандарт, 2018). Процес письма належить до найскладніших усвідомлених форм мовленнєвої діяльності, тому повноцінне оволодіння писемним мовленням молодшими школярами на початковому етапі навчання є ключовим чинником для ефективного опанування шкільної програми, формування особистості дитини та її успішної соціалізації.

Важливим етапом логокорекційної роботи є діагностичний. Обстеження дитини передбачає насамперед перевірку зорового і слухового сприймання, просторових уявлень, здатності до звукового аналізу і синтезу. З огляду на те, що писемне мовлення формується на основі усного мовлення, важливим напрямом діагностичної роботи має бути з'ясування стану сформованості усного мовлення, зокрема таких його складових: зв'язного мовлення (завдання на складання розповіді за серією сюжетних малюнків), лексико-граматичної будови (завдання на словозміну та словотворення) та фонетико-фонематичної сторони (завдання на фонематичне сприймання, фонематичні уявлення, звуковий аналіз і синтез, складовий аналіз і синтез). Формування навички письма тісно пов'язане з інтелектуальним розвитком, тому за потреби доцільно провести оцінку мисленнєвої діяльності дитини. Зазначені діагностичні напрями, як зазначає О. Олефір, дають змогу визначити, на якому рівні у дітей із мовленнєвими порушеннями сформовані психофізіологічні передумови опанування навичками письма (Олефір, 2022: 172–174). Важливим напрямом роботи також є аналіз письмових помилок під час списування, диктантів, створення власних висловлювань. Це дає змогу скласти логопедичний висновок і окреслити основні напрями корекційної роботи.

На сучасному етапі розвитку логопедії актуальним питанням залишається аналіз різноманіття підходів до корекційної роботи, спрямованої на подолання дисграфії. Ми вважаємо, що зміст логопедичної роботи з виправлення порушень процесу письма залежить насамперед від виду дисграфії, структури дефекту, диференційних ознак, характерних симптомів, збережених та порушених ланок мовленнєвої системи, індивідуальних та психофізіологічних особливостей учнів.

Особливий інтерес для нашого дослідження становлять наукові розвідки Н. Чередніченко,

О. Пелешенко, у яких розглядаються питання діагностики і корекції фонетико-графічних умінь і навичок, аналіз прийомів усунення фонемографічних помилок у здобувачів початкової освіти. Науковцями розроблено систему обстеження учнів молодшого шкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення, що дає змогу виявити чинники виникнення фонемографічних помилок та окреслити зміст й напрями корекційної роботи, орієнтовані на формування й розвиток основних механізмів, що забезпечують оволодіння фонетичними й графічними навичками та їхнє ефективне застосування в усному і писемному мовленні (Чередніченко, Пелешенко, 2013: 273). Дослідники зауважують, що корекційна робота з подолання дисграфії у здобувачів початкової освіти із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення має передбачати розвиток і вдосконалення як мисленнєвих операцій, так і фонематичних процесів. Особливу увагу необхідно приділити поступовому формуванню розумових дій, що забезпечують фонемне розпізнавання (аналіз, синтез, порівняння, диференціація) з метою усунення фонемографічних помилок на письмі (Чередніченко, Пелешенко, 2012: 305).

Заслуговує на увагу в контексті нашого дослідження праця Л. Журавльової, у якій розроблено й теоретично обґрунтовано комплексну систему корекційно-розвивальної роботи, спрямованої на мовленнєвий розвиток учнів початкових класів із дисграфією в сучасному освітньому просторі. Ця система складається з п'яти взаємозалежних блоків: перспективно-цільового, концептуального, організаційно-діагностичного, змістовно-процесуального та контрольного-результативного, які функціонують у тісній єдності та спрямовані на досягнення мети й очікуваних результатів корекційно-розвивальної роботи. Розроблена система ґрунтується на методологічних підходах і педагогічних принципах (загальні і спеціальні), а її центр формують: 1) методика корекційно-розвивальної роботи з молодшими школярами, що здійснюється логопедом з урахуванням типів та особливостей мовленнєвого розвитку дитини через виконання послідовних логопедичних вправ і завдань; 2) психолого-педагогічний супровід корекційного процесу з боку вчителів; 3) психолого-педагогічна підтримка учня з дисграфією з боку батьків (Журавльова, 2020: 54).

Ми поділяємо точку зору Л. Журавльової щодо того, що діагностика й корекція дисграфії в дітей молодшого шкільного віку потребує врахування насамперед системного й комплексного підходів. За переконанням ученої, логокорекційна діяль-

ність з учнями, які мають порушення письма, повинна характеризуватися комплексністю і передбачатиме співпрацю логопеда, учителя початкових класів, психолога та батьків здобувачів. Спеціально організована робота з розвитку базових передумов (психічних функцій, процесів і навичок) забезпечуватиме набуття навичок письма та сприятиме формуванню власне писемного мовлення як особливого виду знакової діяльності. Дослідниця зауважує, що розроблення й упровадження системи комплексної діагностики й корекції мовленнєвого розвитку здобувачів початкової освіти із дисграфією сприятиме своєчасному виявленню порушень мовленнєвої функціональної системи й ключових складників психічного розвитку, сприятиме ефективному застосуванню технологій диференційованої корекції мовлення в умовах сучасного загальноосвітнього простору (Журавльова, 2021: 43).

І. Олійник, Л. Тищенко, Л. Яценюк, досліджуючи питання розладів писемного мовлення у дітей, висвітлювали методичні підходи до корекції дисграфії в учнів молодшого шкільного віку залежно від її виду, порушеної мовленнєвої функції та специфіки проявів. За переконанням учених, основними напрямками корекційної роботи подолання корекції в молодших школярів є такі: 1) корекція звуковимови (усунення дефектів артикуляції та формування правильної вимови фонем); 2) розвиток фонематичного сприйняття (робота над розрізненням опозиційних звуків і складів на слух і на письмі); 3) розвиток здатності звукового аналізу і синтезу (робота проводиться на матеріалі звуків, які учень правильно вимовляє); 4) збагачення та уточнення словникового запасу з акцентом на його практичне використання (поєднання вправ на звуковий аналіз слів із поясненням їхнього значення та вправами на письмо й читання); 5) удосконалення граматичної будови мовлення (робота над розумінням і вживанням прийменників, формування вмінь складати, поширювати і скорочувати речення різної конструкції); 6) розвиток зв'язного усного і писемного мовлення (активізація та розширення словникового запасу учнів і робота над лексичним значенням слова) (Олійник та ін., 2022: 93).

А. Каплієнко, досліджуючи проблему впровадження інноваційних методів діагностики та корекції дисграфії у молодших школярів (Каплієнко, 2025: 57), виділяє ті ж напрями корекційної роботи подолання корекції, окреслені І. Олійник, Л. Тищенко, Л. Яценюк.

А. Кіндякова підкреслює, що корекція дисграфії в учнів молодшого шкільного віку є складним і бага-

тоаспектним процесом, що вимагає послідовної систематичної роботи над різними аспектами мовленнєвої діяльності. Дослідниця зауважує, що попри те, що загальні напрями корекції є однаковими для всіх дітей із дисграфією, логопедична допомога повинна ґрунтуватися на врахуванні індивідуальних особливостей дитини та форми дисграфічного порушення. Ефективність такої роботи значно підвищується за умови поєднання різних підходів, які передбачають розвиток звуковимови, фонематичного слуху, словникового запасу, граматичної будови мовлення та зв'язного мовлення. Важливим є те, щоб ці напрями реалізовувалися у тісному взаємозв'язку, що дозволить поступово долати мовленнєві труднощі та сприятиме успішному мовленнєвому розвитку дітей (Кіндякова, 2025: 128).

Як бачимо, аналіз наукових доробок сучасних учених свідчить про різноманітність підходів до корекції дисграфії в здобувачів початкової освіти. Звертаємо увагу на необхідність своєчасного виявлення труднощів у засвоєнні навичок писемного мовлення й ступеня їх вираженості в молодших школярів, що сприятиме ефективності корекційної роботи та результативному подоланню дисграфії. Акцентуємо й на необхідності поглибленого вивчення індивідуальних компонентів структури дисграфічного порушення залежно від причини, складності, поєднання з іншими порушеннями

розвитку, а також врахування комплексного підходу до корекції дисграфії в дітей молодшого шкільного віку, індивідуалізації програм, взаємодії учасників освітнього процесу і активної участі всіх, хто взаємодіє з дитиною.

**Висновки.** Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що в контексті вимог НУШ пошук напрямів корекційної роботи щодо подолання в здобувачів початкової освіти дисграфічних порушень залишається актуальним. Дисграфічні вади без належної корекції можуть призвести до психологічних труднощів, зниження рівня академічної успішності, втрати мотивації до учіння та спричинення вторинних ускладнень й порушень особистісного розвитку. Вибір напрямів корекційного впливу насамперед залежить від виду дисграфії, структури дефекту, його диференційних ознак, характерних симптомів, збережених та порушених ланок мовленнєвої системи, індивідуальних та психофізіологічних особливостей особистості молодшого шкільного віку. Своєчасне виявлення дисграфії, використання спеціалізованих методик і технологій корекційно-розвивального впливу, постійний моніторинг прогресу, тісна співпраця з родиною здобувача початкової освіти, виконання рекомендацій та підтримка дитини вдома посилюють ефективність корекційної роботи та сприяють результативному подоланню дисграфії.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднар Н. М. Корекційна робота із запобігання дисграфії в дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2015. Вип. 33. С. 6-11.
2. Брянцева Г., Довбня Є., Чемерис Г. Реалізація комп'ютерної підтримки інноваційних технологій корекції дисграфій. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2017. Vol. 5. № 4. С. 55-56.
3. Державний стандарт початкової освіти. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.
4. Журавльова Л. Система комплексної корекційно-розвивальної роботи з мовленнєвого розвитку молодших школярів із дисграфією: основні характеристики. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2020. № 2. С. 44-55.
5. Журавльова Л. С. Концептуальні положення емпіричного дослідження мовленнєвого розвитку учнів початкових класів із дисграфією. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2021. Вип. 40. С. 37-45.
6. Журавльова Л. С. Науково-теоретичний аналіз сутнісних відмінностей поняття «дисграфія». Актуальні питання корекційної освіти. 2017. Вип. 10. С. 106-116.
7. Каплієнко А. І. Інноваційні методи діагностики та корекції дисграфії у молодших школярів. Інноваційна педагогіка. 2025. Вип. 82. Том 2. С. 55-58.
8. Кіндякова А. Ю. Теоретичні засади організації корекції дисграфії у молодших школярів. Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти: зб. наук. пр. Харків, 2025. С. 126-128.
9. Логопедія : підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
10. Олефір О. Напрямки попередження виникнення порушень письма у дітей. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: монографія. Конін – Ужгород – Перемишль: Посвіт, 2022. Т. 7. С. 171-179.
11. Олійник І., Тищенко Л., Яценюк Л. До питання корекції дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. Імідж сучасного педагога. 2022. № 3. С. 91-94.
12. Пінчук Ю. В. Зміст спільної діяльності логопеда і психолога при подоланні дисграфії в учнів молодших класів загальноосвітньої школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2011. Вип. 18. С. 195-199.
13. Тарасун В. В. Писемне мовлення: запобігання і корекція порушень: наук.-метод. посіб. Київ : МП Леся, 2007. 151 с.
14. Чередніченко Н. В., Пелешенко О. С. Діагностика фонетико-графічних умінь та навичок у молодших школярів із ФФНМ. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 23. С. 266-273.

15. Чередніченко Н. В., Пелешенко О. С. До проблеми засвоєння основ фонетики і графіки молодшими школярами із порушеннями писемного мовлення. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. Вип. 21. С. 301-305.
16. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Зміст та організація логопедичної роботи з подолання дисграфії у молодших школярів в умовах корекційного та інклюзивного навчання. Актуальні питання корекційної освіти. 2019. № 13. С. 312-324.
17. Шийка Ю., Крілевич Л. Аналіз проблеми дисграфії з позиції когнітивного підходу. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 41, том 3, 2021. С. 281-285.
18. Якимчук Г. Структура порушення при дисграфії в обранні корекційного маршруту. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. пр. 2017. Т. 3. С. 442-451.

## REFERENCES

1. Bodnar N. M. (2015) Korektsiina robota iz zapobihannia dyshrafii v ditei molodshoho shkilnogo viku. [Correctional work on the prevention of dysgraphia in junior schoolchildren] Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu, 33. 6-11. [in Ukrainian].
2. Briantseva H., Dovbnia Ye., Chemerys H. (2017) Realizatsiia kompiuternoї pidtrymky innovatsiinykh tekhnolohii korektsii dyshrafii. [Implementation Innovative Technologies for the Dysgraphia Correction Computer Support] Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology, 5 (4). 55-56. [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity (2018) [State standard of primary education]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian].
4. Zhuravlova L. (2020) Systema kompleksnoi korektsiino-rozvyvalnoi roboty z movlennievoho rozvytku molodshykh shkoliariv iz dyshrafiei: osnovni kharakterystyky. [The system of comprehensive correctional and developmental work on the speech development of junior schoolchildren with dysgraphia: main characteristics] Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii : Pedahohika, 2. 44-55. [in Ukrainian].
5. Zhuravlova L. S. (2021) Kontseptualni polozhennia empirychnoho doslidzhennia movlennievoho rozvytku uchniv pochatkovykh klasiv iz dyshrafiei. [Conceptual provisions of empirical research of speech development of primary schoolchildren with dysgraphia] Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 40. 37-45. [in Ukrainian].
6. Zhuravlova L. S. (2017) Naukovo-teoretychnyi analiz sutnisnykh vidminnostei poniattia «dyshrafia». [Scientific and Theoretical Analysis of Essential Differences of the Concept of «Dysgraphia»] Aktualni pytannia korektsiinoi osvity, 10. 106-116. [in Ukrainian].
7. Kapliienko A. I. (2025) Innovatsiini metody diagnostyky ta korektsii dyshrafii u molodshykh shkoliariv. [Innovative methods for diagnosing and correcting dysgraphia in younger schoolchildren] Innovatsiina pedahohika. 82 (2). 55-58. [in Ukrainian].
8. Kindiakova A. Yu. (2025) Teoretychni zasady orhanizatsii korektsii dyshrafii u molodshykh shkoliariv [Theoretical foundations of organizing the correction of dysgraphia in primary school children]. Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity: zb. nauk. pr. Kharkiv. 126-128. [in Ukrainian].
9. Lohopediia. (2010) [Speech therapy]: pidruch. / za red. M. K. Sheremet. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo», 376. [in Ukrainian].
10. Olefir O. (2022) Napriamky poperedzhennia vynykennia porushen pysma u ditei. [Areas of prevention of writing disorders in children] Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy: monohrafiia. Konin – Uzhhorod – Peremysl: Posvit, 7. 171-179. [in Ukrainian].
11. Oliinyk I., Tyshchenko L., Yatseniuk L. (2022) Do pytannia korektsii dyshrafii u ditei molodshoho shkilnogo viku. [On the issue of dysgraphia treatment in primary school children] Imidzh suchasnoho pedahoha, 3. 91-94. [in Ukrainian].
12. Pinchuk Yu. V. (2011) Zmist spilnoi diialnosti lohopedi i psykholoha pry podolanni dyshrafii v uchniv molodshykh klasiv zahalnoosvitnoi shkoly. [The content of joint activity of a speech therapist and a psychologist in overcoming dysgraphia in primary school pupils] Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 18. 195-199. [in Ukrainian].
13. Tarasun V. V. (2007) Pysemne movlennia: zapobihannia i korektsiia porushen. [Written speech: prevention and correction of violations]: nauk.-metod. posib. Kyiv : MP Lesia. 151. [in Ukrainian].
14. Cherednichenko N. V., Peleshenko O. S. (2013) Diagnostyka fonetyko-hrafichnykh umin ta navychok u molodshykh shkoliariv iz FFNM. [Diagnostics of phonetic and graphic skills in primary schoolchildren with PFNM] Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 23. 266-273. [in Ukrainian].
15. Cherednichenko N. V., Peleshenko O. S. (2012) Do problemy zasvoiennia osnov fonetyky i hrafiky molodshymy shkoliaramy iz porushenniamy pysemnoho movlennia. [On the problem of mastering the basics of phonetics and graphics by younger pupils with written language disorders]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 19: Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 21. 301-305. [in Ukrainian].
16. Cherednichenko N. V., Tentser L. V. (2019) Zmist ta orhanizatsiia lohopedychnoi roboty z podolannia dyshrafii u molodshykh shkoliariv v umovakh korektsiinoho ta inkluzyvnoho navchannia [Subject matter and organization of speech-language work on overcoming dysgraphia among elementary students in the context of correction and inclusive education]. Aktualni pytannia korektsiinoi osvity, 13. 312-324. [in Ukrainian].
17. Shyika Yu., Krilevych L. (2021) Analiz problemy dyshrafii z pozytsii kohnityvnoho pidkhodu. [Analysis of dysgraphia problem from cognitive perspective] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 41 (3). 281-285. [in Ukrainian].
18. Iakymchuk H. (2017) Struktura porushennia pry dyshrafii v obranni korektsiinoho marshrutu [The structure of violation in dysgraphia in the selection of the correctional route]. Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy: zb. nauk. pr., 3. 442-451. [in Ukrainian].